

Strateški dokumenti Bosne i Hercegovine kao odgovor na organizovani kriminalitet

Strategic documents of Bosnia and Herzegovina as an answer to organized crime

Sažetak:

Organizovani kriminalitet, kao i ostali oblici kriminaliteta, jeste društveno negativna i sankcionisana pojava, te je obuhvaćen predmetom proučavanja, prije svega krivičnog, materijalnog i procesnog prava, ali i kriminoloških i kriminalističkih nauka, kriminalne politike, nauka bezbjednosti, socioloških i drugih nauka. Istraživanja o bezbjednosnim aspektima organizovanog kriminaliteta pokazala su da je kriminalitet jedan od najaktuelnijih problema u svim savremenim zemljama, pa tako i Bosni i Hercegovini, što potvrđuje i činjenica da je on u stalnom porastu. Zbog njegove društvene opasnosti i štetnosti, sva društva nastoje da ga suzbiju (bilo preventivno ili represivno) stalnim pronalaženjem adekvatnijih i efikasnijih metoda i sredstava. Na osnovu rezultata teorijskog i empirijskog istraživanja o strateškim dokumentima Bosne i Hercegovine kao odgovoru na organizovani kriminalitet, izvedeni su i određeni zaključci koji su ili će biti u funkciji daljeg efikasnog suprotstavljanja organizovanom kriminalitetu.

Ključne riječi:

organizovani kriminalitet, bezbjednost, bezbjednosni rizici i prijetnje, strateški dokumenti, metode istraživanja, sredstva i metode suzbijanja organizovanog kriminaliteta.

Summary:

Organized crime, as well as other forms of crime, is a socially negative and sanctioned phenomenon, and it is a subject of study of, above all criminal, but also material and procedural law, as well as criminology, criminalistics, criminal politics, security studies, sociological and other sciences. Investigations on the security aspects of organized crime have shown that crime is one of the biggest problems in all modern countries, including Bosnia and Herzegovina, which is confirmed by the fact that its rates steadily continue to grow. Because of its social danger and harm, all societies are trying to suppress it (either using methods of prevention or repression), constantly finding more adequate and more efficient methods and resources. Based on the results of theoretical and empirical research, certain conclusions have been made from the aspect of security sciences, which are or will be in service of further effective countering organized crime

Key words:

organized crime, security, security risks and threats, strategic documents, research methods, means and methods of combating organized crime.

1. UVOD

Organizovani kriminalitet, kao i ostali oblici kriminaliteta, jeste društveno negativna i sankcionisana pojava, te je obuhvaćen predmetom proučavanja, prije svega krivičnog, materijalnog i procesnog prava, ali i kriminoloških i kriminalističkih nauka, kriminalne politike, nauka bezbjednosti, socioloških i drugih nauka. Multidisciplinarnost predmeta proučavanja, različitost oblika ispoljavanja, široka tipologija kriminalnog organizovanja i drugo u nauci, ali i praksi, izazivaju mnoge dileme koje do izražaja posebno dolaze pri definisanju organizovanog kriminaliteta. Pitanje definisanja organizovanog kriminaliteta smatramo vrlo bitnim prethodnim pitanjem u suprotstavljanju organizovanom kriminalitetu, jer od tačnog određenja organizovanog kriminaliteta zavisi i čitav niz daljih procesnih mehanizama usmjerenih ka razotkrivanju i dokazivanju konkretnih oblika organizovanog kriminaliteta.¹

Različiti teorijski pristupi u određivanju organizovanog kriminaliteta podrazumijevaju shvatanje organizovanog kriminaliteta sa aspekata različitih nauka. Razlog tome je što se radi o višedimenzionalnom društvenom fenomenu, što implicira potrebu multidisciplinarnog pristupa u shvatanju pojma organizovanog kriminaliteta, kako bi se što bolje spoznao fenomen organizovanog kriminaliteta i unaprijedile metode otkrivanja i istrage krivičnih djela organizovanog kriminaliteta. Naime, radi se o srodnim naukama, ali koje određivanju organizovanog kriminaliteta pristupaju u skladu sa svojim predmetom proučavanja, što u određenoj mjeri dovodi do različitog shvatanja organizovanog kriminaliteta.² Međutim, pored tih različitosti koje su prvenstveno teorijskog i metodološkog karaktera, postoje i određene sličnosti, što svakako doprinosi izučavanju fenomena organizovanog kriminaliteta. U tom kontekstu se organizovani kriminalitet posmatra istovremeno sa više aspekata, kao što su: bezbjednosni, kriminološki, sociološki, politički, krivičnopravni, međunarodnopravni aspekti, i drugi. Bezbjednosni aspekti proučavaju organizovani kriminalitet bilo kao oblik ugrožavanja, prijetnju ili rizik bezbjednosti, kriminologija proučava oblik i forme njegovog ispoljavanja, kao i uslove i uzroke koji dovode do organizovanog kriminaliteta, dok krivičnopravne nauke normiraju (inkriminišu)

1 Šire o ovome vidjeti u: Šikman, M. (2009). Problemi različitog shvatanja pojma organizovanog kriminaliteta. *Bezbjednost, policija, građani*, 1/09, str. 89.

2 Vidjeti u: Škulić, M. (2003). *Organizovani kriminalitet – pojam i krivično procesni aspekti*. Beograd: Dosije, str. 28 –29. Vidjeti i u Modly, D. (1998). *Priručni kriminalistički leksikon*.

Sarajevo: Fakultet kriminalističkih nauka, str. 520.

takva ponašanja.³

2. STRATEŠKI DOKUMENTI BOSNE I HERCEGOVINE KAO ODGOVOR NA ORGANIZOVANI KRIMINALITET

Kao i ostale zemlje u regiji, EU i svijetu, Bosna i Hercegovina već više godina usvaja i donosi političko - programske dokumente bezbjednosti kao što su strategije za borbu protiv organizovanog kriminaliteta, terorizma, pranja novca, korupcije i dr. Takvi političko -programski dokumenti za sve subjekte sistema bezbjednosti određuju strateške i magistralne pravce aktivnosti koje trebaju biti u službi „zajedničkog dobra“, te suvereniteta Bosne i Hercegovine. Savjet ministra Bosne i Hercegovine je u proteklom periodu usvojio tri strategije (strateška dokumenta) i to: Strategiju za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije (za period 2006 - 2009), Strategiju Bosne i Hercegovine za borbu protiv organizovanog kriminala (za period 2009 - 2012) i Strategiju za borbu protiv organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini (za period od 2014 - 2016).⁴

Mnogi zvaničnici i autori iz bezbjednosne oblasti u našoj zemlji istakli su da usvojeni strateški dokumenti predstavljaju važan korak naše zemlje u pridruživanju EU, ali i jasnu opredijeljenost Bosne i Hercegovine da u najvećoj mogućoj mjeri da doprinos u borbi protiv, evidentno, globalnog problema. Strategijom za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije za period 2014 - 2016 godina utvrđuje se politika u oblasti uspostavljanja efikasnog sistema za borbu protiv organizovanog kriminala, definišu strateški ciljevi, uloge i odgovornost svih subjekata i određuju okviri za izradu planova implementacije.

Dosadašnja iskustava i fragmentarna istraživanja u izradi i praćenju realizacije strategija za borbu protiv organizovanog kriminala, osobito akcionih planova, ukazuju na potrebu da se kroz empirijska istraživanja, dođe do validnih podataka o tome koliko subjekti sistema bezbjednosti Bosne i Hercegovine posjeduju

3 Šire o ovome vidjeti u: Šikman, M. (2009). Problemi različitog shvatanja pojma organizovanog kriminaliteta. *Bezbjednost, policija, građani*, 1/09, str. 89-91. Također, o problemima različitog shvatanja pojma organizovanog kriminaliteta pogledati i u: Kico, A. (2017). *Bezbjednosni aspekti organizovanog kriminaliteta kao problema bezbjednosti Bosne i Hercegovine*. U: Zbornik radova „MASTA 2017. godine Mostar“ iz oblasti: sigurnosti, menadžmenta i ekonomije, zdravlja i drugih oblasti održanog 10. 06. 2017. godine u Mostaru, Banja Luka: Evropski defendologija centar za naučna, politička, ekonomska, socijalna, bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja, str. 123-124.

4 Šire o ovome vidjeti u Kržalić, A., et.al. (2014). *Studija o organizovanom kriminalu u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Centar za sigurnosne studije, str. 41

znanje i informisanost o strateškim dokumentima, kakve stavove imaju o strategijama, te kakva su opredjeljenja, odnosno ocjene uticaja strategija na suprotstavljanju organizovanom kriminalitetu u Bosni i Hercegovini. S tim ciljem u ovom radu predstavljeni su rezultati empirijskih istraživanja, odnosno prezentirani su odgovori eksperata iz naučnih institucija (sociološke, pravne, kriminološke i bezbjednosne naravi), kao i agencija za provedbu zakona kao što su Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA), Uprava za indirektno/ neizravno oporezivanje Bosne i Hercegovine, Granična policija BiH, Obavještajno sigurnosna/bezbjednosna agencija Bosne i Hercegovine, Policija Republike Srpske, Policija Federacije Bosne i Hercegovine, te Policija Brčko Distrikta, kao i eksperata iz oblasti bezbjednosnih, pravnih, socioloških i kriminoloških nauka na način kako slijedi. Ovaj dio rada treba da prikaže pozitivne elemente, ali i dileme vezane za Strategiju i Akcioni plan, kao i da istakne važnost strateškog pristupa u borbi protiv organizovanog kriminaliteta.

Također, ovaj dio empirijskih istraživanja posebno je važan i zbog broja agencija i institucija koje su pobražane u Strategiji, a koje možemo zvati subjektima bezbjednosti, odnosno institucionalnim kapacitetima za suprotstavljanje organizovanom kriminalu i korupciji. S tim u vezi, postavlja se logično pitanje, da li sve mjere koje su precizirane u u Strategiji mogu biti učinkovito realizovane? Naime, u Studiji o organizovanom kriminalu u Bosni i Hercegovini koju je izdao Centar za sigurnosne studije iz Sarajeva navedeno je sljedeće: „Sagledavajući pregled bosanskohercegovačkih institucionalnih kapaciteta za borbu protiv organizovanog kriminaliteta, može se konstatovati da ti kapaciteti postoje. Oni postoje u velikom broju i sa dosta širokim spektrom kapaciteta, od zakonodavnih, operativnih, preko savjetodavnih i kontrolnih kapaciteta. Kada su u pitanju zakonodavni kapaciteti, BiH ima 14 zakonodavnih subjekata – skupština. Što se tiče izvršnih subjekata, oni su još brojniji: postoji 14 vlada, 21 tužilaštvo i 67 sudova. Dodamo li ovim kapacitetima još policijske i sigurnosne agencije i Ministarstvo bezbjednosti, onda dolazimo do impozantnog broja od 142 institucije koje imaju svoje mjesto i ulogu u borbi protiv organizovanog kriminaliteta.“⁵ Takođe, dvojbeno je da li Radna grupa koja je imenovana od strane Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, koja je izradila Strategiju za borbu protiv organizovanog kriminala može realizovati sljedeće zadatke: koordiniranje aktivnosti predviđenih Strategijom i akcionim planovima, nadzor i praćenje nad implementacijom Strategije i njenih ciljeva, podnošenje izvještaja Vijeću ministara o sprovođenju Strategije, te

5 Šire o ovome vidjeti u Kržalić, A., et.al. (2014). Studija o organizovanom kriminalu u Bosni i Hercegovini. Sarajevo: Centar za sigurnosne studije, str. 46.

predlaganje revidiranja Strategije u skladu sa potrebama.

Sa aspekta bezbjednosnih nauka u periodu od 2014-2016. godine u okviru doktorskog studija sa temom „Organizovani kriminalitet kao problem bezbjednosti Bosne i Hercegovine“, pored ostalih, izvršena su empirijska istraživanja, te prezentirani rezultati, diskusija i zaključci o grupi pitanja o strateškim dokumenti Bosne i Hercegovine kao odgovoru na organizovani kriminalitet (15).⁶

3. METODOLOŠKI OKVIR EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA

Jedna od osnovnih karakteristika bezbjednosnih nauka interdisciplinarnost i multidisciplinarnost, vodeći računa da se ova dva pojma posmatraju zajedno. U tom smislu, gotovo svaki istraživač na području bezbjednosnih nauka susreće se sa problemom da u moru radova prepoznata, u naučno-istraživačkom smislu, relevantne naučne radove, koji ne zadovoljavaju samo pojedinačne interese nekih od pomenutih naučnih polja. S obzirom na svoju interesnu univerzalnost i prisutnost u svim ostalim, ne nužno naučnim, bezbjednosni podaci, informacije, znanje, stavovi, mišljenja i opredjeljenja produkuju se širom palete čovjekovog djelovanja. To znači da se bezbjednost i problemi bezbjednosti, uključujući u to i organizovani kriminalitet, tretiraju partikularno i različito za različite socio-političke trenutke i potrebe.

Postoji još jedan ograničavajući faktor, moglo bi se reći uticajni aspekt na ovaj problem pronalaženja i referenciranja na odgovarajuće naučne radove iz posmatranog naučnog područja. Riječ je o geopolitičkom predznaku jednog broja radova, koji posljedično mogu usmjeriti istraživača, da ne sumnjajući u njihovu relevantnost, ne ode u krivom pravcu. Između ostalog, razlog za ovakvu složenost problema izbora i oslanjanja na relevantnu literaturu, gore spomenuta multi/interdisciplinarnost koja, između ostalih, snažno utiče na prisutno shvatanje da ne postoji oblast/polje bezbjednosnih nauka. Kako drugačije objasniti da po OECD Frascati priručniku⁷ ne postoje prepoznate bezbjednosne nauke. Kao metodološki okvir empirijskog istraživanja o strateškim dokumenti Bosne i Hercegovine kao odgovoru na organizovani kriminalitet izabrane su:

6 Kico, A. (2016). Organizovani kriminalitet kao problem bezbjednosti Bosne i Hercegovine. Doktorska disertacija. Banja Luka: NUBL, Fakultet za bezbjednost i zaštitu.

7 Frascati Manual – Proposed Standard Practice for Surveys on Research Experimental Development, <http://www.oecd.org/sti/inno/frascatimanual.htm>, Pristup 22.11.2015. godine.

Metoda modeliranja⁸, Teorija sistema kao metoda⁹, Modifikovana metoda anketiranja sa intervjuom¹⁰, Modifikovana Delfi metoda sa ekspertskim ocjenjivanjem¹¹, Statistička metoda¹².

Da bi cijelu zamisao empirijskog istraživanja bilo moguće realizovati, polazni model je razvijen na osnovama teorije sistema. Zatim je taj polazni model - sistem pretvoren u Anketni upitnik. Anketni upitnik je primjenom Delfi metode ponuđen ekspertima na ocjenu. Na kraju je, uzimajući u obzir polazni model i ocjene eksperata, urađen završni model interakcije bezbjednosnog sistema i organizovanog kriminaliteta sa osnovnim ciljem povećanja efektivnosti bezbjednosnog sistema u borbi protiv organizovanog kriminaliteta. Na navedeni način kreirano je ovo istraživanje sa ciljem dobijanja vrijednosnih stavova, sudova i mišljenja. Anketni upitnik je napravljen kao kombinacija otvorenih i zatvorenih pitanja (sa ponuđenim odgovorima nabiranja i ponuđenim odgovorima intenziteta) i intervju pitanja. Na osnovu polaznog modela empirijskog istraživanja konstruisan je anketni upitnik, u okviru kojeg je bila i Grupa pitanja o o strateškim dokumentima kao odgovoru na organizovani kriminalitet sa 15 pitanja, strukturirana na način kako je prezentiran u poglavlju *Fragmentaran prikaz rezultata empirijskog istraživanja o grupi pitanja o strateškim dokumentima kao odgovoru na organizovani kriminalitet*.

U empirijskom dijelu ovog rada bilo je ciljano odabrano 13 eksperata iz oblasti pravnih, bezbjednosnih, socioloških i kriminoloških nauka, te eksperti iz subjekata sistema bezbjednosti koji imaju višegodišnje iskustvo na preveniranju, te istraživanju i dokumentovanju krivičnih djela organizovanog kriminaliteta, a rade u: Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA), Granična policija (GP BiH), Obavještajno-bezbjednosna agencija (OSA/OBA BiH), Ministarstvo unutrašnjih poslova entiteta Republika Srpska, Ministarstvo unutrašnjih poslova entiteta Federacija BiH, Policija Brčko Distrikta BiH, Uprava za indirektno

8 Prema: Zelenika, R. (2000). Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela, str. 347.; Černiček, I. (2006). Uvod u teoriju globalnog razmišljanja. Novi Sad: CEKOM, str. 419; Termiz, Dž. (2014). Specifičnosti metodologije istraživanja u bezbjednosnoj djelatnosti. Sarajevo: Fakultet političkih nauka Sarajevo; Tanjga, R., Tanjga, M. (2013). Metodologija naučno-istraživačkog rada. Banja Luka: ISA - elektronsko izdanje

9 Prema: Šešić, B. (1974). Opšta metodologija. Beograd: Naučna knjiga, str. 17.

10 Zelenika, R. (2000). Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela, Rijeka: Ekonomski fakultet u Rijeci. str. 366- 377.

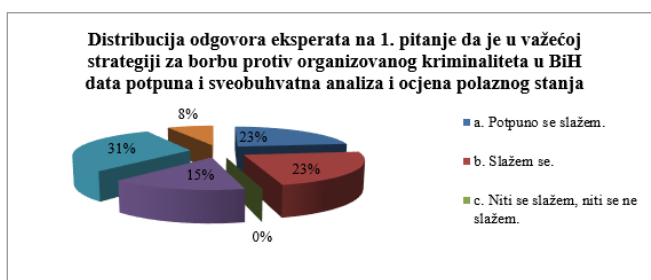
11 Zelenika, R. (2000). Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela, Rijeka: Ekonomski fakultet u Rijeci. str. 387.

12 Černiček, I. (2006). Uvod u teoriju globalnog razmišljanja. Novi Sad: CEKOM, str. 419-421.

opozivanje BiH, s tim da su iz pojedinih agencija anketni upitnik popunjavala i po dva eksperta.

4. FRAGMENTARAN PRIKAZ REZULTATA EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA O GRUPI PITANJA O STRATEŠKIM DOKUMENTIMA KAO ODGOVORU NA ORGANIZOVANI KRIMINALITET

U ovom dijelu rada prezentirani su rezultati (odgovori i prijedlozi eksperata) na grupu pitanja o strateškim dokumentima kao odgovoru na organizovani kriminalitet (petnaest pitanja). U tom smislu sistem bezbjednosti (subjekti sistema bezbjednosti), kao i strateški dokumenti koji su osnova za djelovanje subjekata sistema bezbjednosti, proriteto jeso predmet istraživanja bezbjednosnih nauka. Empirijski dio istraživanja u okviru kojeg su predstavljene odgovori i prijedlozi eksperata o strateškim dokumentima Bosne i Hercegovine kao odgovoru na organizovani kriminalitet jesu potka za sistem bezbjednosti Bosne i Hercegovine. S tim u vezi, istraživanja su jasno pokazala da su strateška dokumenta ključni segmenti bezbjednosnog sistema Bosne i Hercegovine na temelju kojih subjekti sistema bezbjednosti Bosne i Hercegovine preduzimaju svoje aktivnosti na planu preveniranja, istraživanja i dokumentovanja najtežih oblika organizovanog kriminaliteta koji su po osnovnoj vokaciji problem (prijetnja) globalnoj i bezbjednosti Bosne i Hercegovine.¹³ Slika1: Rezultati odgovora na pitanje 1: U važećoj Strategiji za borbu protiv organizovanog kriminaliteta (2014.-2016.) data je potpuna i sveobuhvatna analiza i ocjena polaznog stanja organizovanog kriminaliteta i rezultatima borbe protiv organizovanog kriminaliteta.

U slici 1 dati su rezultati odgovora eksperata na pitanje o tome da je u važećoj Strategiji za borbu protiv organizovanog kriminaliteta (2014.-2016.) data potpuna i sveobuhvatna analiza i ocjena polaznog stanja

13 O aspektima i značaju strateških dokumenta na temelju kojih subjekti sistema bezbjednosti Bosne i Hercegovine preduzimaju svoje aktivnosti na planu preveniranja, istraživanja i dokumentovanja najtežih oblika organizovanog kriminaliteta šire vidjeti: Kico, A. (2015). Strateški dokumenti u susprotstavljanju organizovanom kriminalu kao prijetnji bezbjednosti Bosne i Hercegovine, *Bezbjednost, policija, građani broj 3-4.*, str. 211-224. Takođe, pogledati i u: Pena, U. (2009). *Strategije suzbijanja kriminaliteta, sa osvrtom na rad policije u zajednici*, Banja Luka: Visoka škola unutrašnjih poslova.

organizovanog kriminaliteta i rezultatima borbe protiv organizovanog kriminaliteta. Od ukupno 12 odgovora 3 eksperta dala su odgovor „Potpuno se slažem“, 3 eksperta dala su odgovor „Slažem se“, 2 eksperta dala su odgovor „Ne slažem se“, a 4 eksperta dala su odgovor „Uopšte se ne slažem“. Distribucija odgovora, koja je eksperte podijelila na pola bila je očekivana. Pola eksperata tvrdi da je Strategija dala potpunu i sveobuhvatnu analizu stanja i rezultate borbe protiv organizovanog kriminaliteta, dok se pola eksperata ne slaže stim. Postavlja se pitanje upotrebljivosti ovakve pozitivno-negativne polarizacije. Uostalom, slično se dešava i u drugim oblastima u BiH. Međutim, ovaj rezultat, ako se ozbiljnije analizira mjesto, uloga i upotrebnost vrijednost ove Strategije i ogromnog broja strategija iz raznih oblasti i društvenih podsistema, može se pokazati da je ovakav odgovor ustvari odnos eksperata, ali i cijelog društva, prema ovoj i drugim strategijama i sličnim dokumentima uopšte. A stanje je približno ovakvo: Svaka institucija ima formalno urađenu strategiju. Njen zadatak je naprosto da bude na broju, a ona niti za instituciju niti za nekoga drugog nema upotrebnost vrijednost i po njima (strategijama) se ne postupa, osim što smo, iz nekog uglavnom nejasnog razloga u obavezi da ih donosimo.

Tabela 2: Rezultati odgovora na pitanje 2: U važećoj Strategiji za borbu protiv organizovanog kriminaliteta (2014.-2016.) dati su sveobuhvatni rezultati provođenja prethodnih strategija.

2. U važećoj Strategiji za borbu protiv organizovanog kriminaliteta (2014.-2016.) dati su sveobuhvatni rezultati provođenja prethodnih strategija.	Broj odgovora	
	f	%
a. Potpuno se slažem.	1	7,69
b. Slažem se.	1	7,69
c. Niti se slažem, niti se ne slažem.	1	7,69
d. Ne slažem se.	5	38,46
e. Uopšte se ne slažem.	5	38,46
Ukupno	13	100,00

U tabeli 2 dati su rezultati odgovora eksperata na drugo pitanje o tome da su u važećoj Strategiji za borbu protiv organizovanog kriminaliteta (2014.-2016.) dati sveobuhvatni rezultati provođenja prethodnih strategija. Od ukupno 13 odgovora 1 ekspert dao je odgovor „Potpuno se slažem“, 1 ekspert dao je odgovor „Slažem se“, 1 ekspert dao je odgovor „Niti se slažem, niti se ne slažem“, 5 eksperata dalo je odgovor „Ne slažem se“, a 5 eksperata dalo je odgovor „Uopšte se ne slažem“. Ovakav, pretežno negativan odgovor eksperata, samo je prikaz stanja prakse u BiH da nema kontinuiteta u obavljanju državnih poslova.

Tabela 5.a: Rezultati odgovora na pitanje 5.a: Predlažem da se u budućoj Strategiji za borbu protiv organizovanog kriminaliteta u poglavlje o strateškim ciljevima borbe protiv organizovanog kriminaliteta uključi i sljedeće:

5.a. Da li su u važećoj Strategiji za borbu protiv organizovanog kriminaliteta (2014.-2016.) dati strateški ciljevi borbe protiv organizovanog kriminaliteta. Predlažem da se u budućoj strategiji za borbu protiv organizovanog kriminaliteta u poglavlje o strateškim ciljevima borbe protiv organizovanog kriminaliteta uključi i sljedeće:

Strateški ciljevi su dio akcijskih planova pojedinih subjekata sigurnosti.

Osim pobrojanih ciljeva potrebno je uvrstiti i prethodno apostrofirano, a to je: Detaljnije obrazložiti šta podrazumijeva proaktivan pristup u borbi protiv org. kriminala, ko su nosioci, kakva je dinamika realizacije planiranog, ko će sve te aktivnosti koordinirati, postoje li eventualne sankcije za neizvršeno i sl.

Korupcija nije na prvom mjestu i to sve govori...

U skladu sa strateškim ciljevima nadležni subjekti donose akcione planove.

U tabeli 5.a data su četiri prijedloga vezana za ciljeve Strategije. U prvom prijedlogu se sugeriše da su strateški ciljevi dio akcionih planova pojedinih subjekata bezbjednosnog sistema. Autor se ne slaže sa ovom konstatacijom i smatra da strateški ciljevi pojedinih bezbjednosnih subjekata, odnosno institucija, trebaju biti sastavni dijelovi strateških ciljeva datih u Strategiji, a akcioni planovi pojedinih subjekata proizlaze iz strateških ciljeva institucije.

Ovakav pristup, ne dovodi u pitanje hijerarhiju bezbjednosnog sistema, već je samo usklađen sa principima „Teorije sistema“ i samim svojim pristupom snažno ojačava hijerarhijsku strukturu, kao i druge atribute bezbjednosnog sistema. O ovome će biti više govora na kraju ove grupe pitanja. U drugom prijedlogu se zalaže da se, osim pobrojanih ciljeva u strategiju uključi još i:

„Detaljnije obrazložiti šta podrazumijeva proaktivan pristup u borbi protiv organizovanog kriminala, ko su nosioci, kakva je dinamika realizacije planiranog, ko će sve te aktivnosti koordinirati, postoje li eventualne sankcije za neizvršeno i sl.“. Kako će na kraju ove grupe pitanja biti data ukupna analiza rezultata grupe sa prijedlogom mjera, na ovom mjestu je dovoljno reći da je ovo svakako konstruktivan prijedlog.

U trećem prijedlogu apostrofira se korupcija, a kako ona nije na prvom mjestu da to dovoljno govori o strateškim ciljevima. Ovaj prijedlog (komentar) eksperta treba posmatrati sa određenom rezervom, budući da je Savjet ministara BiH u proteklom periodu usvojilo

Strategiju za borbu protiv korupcije Bosne i Hercegovine¹⁴. U četvrtom prijedlogu se kaže: „U skladu sa strateškim ciljevima nadležni subjekti donose akcione planove.“ I o ovome prijedlogu, kao i o ranijim sličnim, ima smisla govoriti na kraju ove grupe pitanja. Za sada je dovoljno reći da će svakako biti obuhvaćen i ovaj prijedlog.

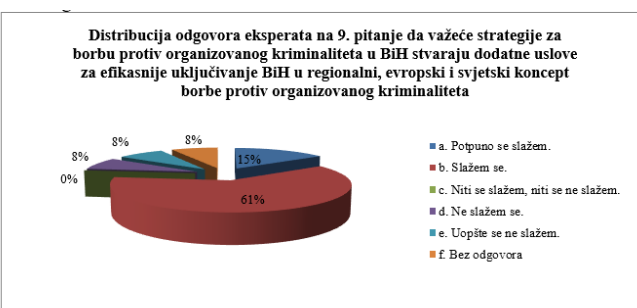
Tabela 6: Rezultati odgovora na pitanje 6: Da li su u važećoj Strategiji za borbu protiv organizovanog kriminaliteta (2014.-2016.) dati prioritete borbe protiv organizovanog kriminaliteta?

6. U važećoj Strategiji za borbu protiv organizovanog kriminaliteta (2014.-2016.) dati su prioritete borbe protiv organizovanog kriminaliteta.	Broj odgovora	
	f	%
a. Potpuno se slažem.	5	38,46
b. Slažem se.	3	23,08
c. Niti se slažem, niti se ne slažem.	0	0,00
d. Ne slažem se.	0	0,00
e. Uopšte se ne slažem.	2	15,38
f. Bez odgovora	3	23,08
Ukupno	13	100,00

U tabeli 6 dati su rezultati odgovora eksperata na četrdesetšesto pitanje o tome da li su u važećoj Strategiji za borbu protiv organizovanog kriminaliteta (2014.-2016.) dati prioritete borbe protiv organizovanog kriminaliteta. Savjet ministara BiH je na sjednici održanoj 7 maja 2015. godine usvojilo Strategiju za borbu protiv korupcije Bosne i Hercegovine za period 2015.-2019. godine i Akcioni plan za njenu provedbu i time utvrdio način na koji će se borba protiv korupcije u zemlji odvijati u sljedećih pet godina. Usvajanjem Strategije i Akcionog plana Savjet ministara BiH je pokazao opredjeljenost za borbu protiv korupcije u BiH, kao jedan od najvažnijih reformskih prioriteta zemlje. Strategija i Akcioni plan su izrađeni u periodu od maja 2014. do januara 2015. godine, uz tehničku pomoć IPA servisnog Projekta "Podrška antikorupciji" i učešće predstavnika preko 20 institucija sa nivoa BiH, Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta BiH, kao i četiri nevladine organizacije koje su aktivne u borbi protiv korupcije u Interresornoj Radnoj grupi koja je sazvana od strane Agencije. Nova Strategija i Akcioni plan, osim što su prilagođeni specifičnostima ustavnog uređenja BiH, daju osnovu nižim nivoima da izrade vlastite strategije borbe protiv korupcije, te da ih usklade sa općim principima iz strategije na državnom nivou. U procesu pružanja tehničke pomoći Agenciji za prevenciju korupcije BiH u pripremanju Strategije i Akcionog plana, Projekat "Podrška antikorupciji" je sproveo istraživanje efekata provedbe Strategije i Akcionog plana za period 2009. – 2014., izradio Metodologiju za pripremanje nove Strategije i Akcionog plana. Strategija se sastoji se od pet stubova od kojih se prvi bavi jačanjem institucionalnog i pravnog okvira institucija u BiH, drugi razvijanjem, promoviranjem i provođenjem preventivne antikorupcijske aktivnosti u javnom i privatnom sektoru, treći unaprjeđenjem djelotvornosti i efikasnosti pravosudnih institucija i organa za provođenje zakona u oblasti borbe protiv korupcije. Četvrti stavlja fokus na podizanje javne svijesti i promoviranje potrebe za učestvovanjem cjelokupnog društva u borbi protiv korupcije i peti na uspostavljanje efikasnih mehanizama za koordinaciju borbe protiv korupcije, te praćenje provođenja Strategije. Suština ovog dokumenta je borba protivkorupcije u njenom korijenu, uz eliminiranje uslova koji pogoduju nastanku korupcije, a ne bavljenje njenim posljedicama. Šire o ovome vidjet na web stranici Agencije za prevenciju korupcije BiH. O ovom vidjeti na internet stranici www.vijeceministara.gov.ba Pristup 11. 11. 2015. godine.

nog kriminaliteta. Od ukupno 10 odgovora 5 eksperata dalo je odgovor „Potpuno se slažem“, 3 eksperata dala su odgovor „Slažem se“, a 2 eksperta dala su odgovor „Uopšte se ne slažem“. Vezano za očekivanja može se reći da je ovaj odgovor, manje više, bio očekivan, posebno ako se uzme dosadašnje iskustvo u pisanju navedenih dokumenata. Stim u vezi može se smatrati da su neki propusti u ranijim dokumentima ispravljeni u novom strateškom dokumentu, što se svakako može odnositi i na prioritete.

Slika 9: Rezultati odgovora na pitanje 9: Strategije za borbu protiv organizovanog kriminaliteta koje je donio Savjet ministara BiH za period 2006.-2016. stvaraju dodatne uslove za efikasnije uključivanje BiH u regionalni, evropski i svjetski koncept borbe protiv organizovanog kriminaliteta.

U slici 9 dati su rezultati odgovora eksperata na deveto pitanje o tome da Strategije za borbu protiv organizovanog kriminaliteta koje je donio Savjet ministara BiH za period 2006.-2016. stvaraju dodatne uslove za efikasnije uključivanje BiH u regionalni, evropski i svjetski koncept borbe protiv organizovanog kriminaliteta. Od ukupno 12 odgovora 2 eksperta dala su odgovor „Potpuno se slažem“, 8 eksperata dalo je odgovor „Slažem se“, 1 ekspert dao je odgovor „Ne slažem se“, a 1 ekspert dao je odgovor „Uopšte se ne slažem“.

Tabela 10: Rezultati odgovora na pitanje 10: Strategije koje je donio Savjet ministara BiH za borbu protiv organizovanog kriminaliteta za period 2006.-2016. godina optimalno i adekvatno regulišu suprotstavljane organizovanom kriminalitetu.

10. Strategije koje je donio Savjet ministara BiH za period 2006.-2016. godina optimalno i adekvatno regulišu suprotstavljane organizovanom kriminalitetu.	Broj odgovora	
	f	%
a. Potpuno se slažem.	1	7,69
b. Slažem se.	6	46,15
c. Niti se slažem, niti se ne slažem.	1	7,69
d. Ne slažem se.	3	23,08
e. Uopšte se ne slažem.	2	15,38
Ukupno	13	100,00

U tabeli 10 dati su rezultati odgovora eksperata na deseto pitanje o tome da Strategije za borbu protiv

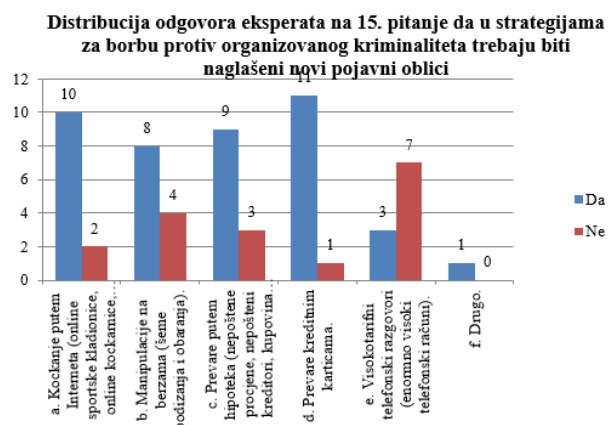
organizovanog kriminaliteta koje je donio Savjet ministra BiH za period 2006.-2016. godina optimalno i adekvatno regulišu suprotstavljanje organizovanom kriminalitetu. Od ukupno 13 odgovora 1 ekspert dao je odgovor „Potpuno se slažem“, 6 eksperata dalo je odgovor „Slažem se“, 1 ekspert dao je odgovor „Niti se slažem, niti se ne slažem“, 3 eksperta dala su odgovor „Ne slažem se“, a 2 eksperta dala su odgovor „Uopšte se ne slažem“. Ovakva distribucija odgovora eksperata je očekivana, s obzirom na to da, po autoru dostupnim informacijama, niko nije pravio sintezu učinaka svih dosadašnjih strategija za navedeni period. U tom smislu treba istaći da su radne grupe koje je Savjet ministara BiH imenovao za izrade strategija za protekli period polazile od informacija iz agencija za provedbu zakona o efektima provedbe strategija i akcionih planova, što je po mišljenju autora ipak nedovoljno. To znači da ove rezultate svakako treba uzeti sa rezervom, jer su najvjerovatnije produkt spoznaje da se kod nas inače veoma malo stvari analizira i u kvalitativnom i u kvantitativnom smislu.

Tabela 14: Rezultati odgovora na pitanje 14: U strategijama za borbu protiv organizovanog kriminaliteta trebaju biti naglašeni sljedeći pojavni oblici:

14. U strategijama za borbu protiv organizovanog kriminaliteta trebaju biti naglašeni sljedeći pojavni oblici:	Broj odgovora	
	Da	Ne
a. Neovlaštena proizvodnja i promet opojnih droga.	11	1
b. Trgovina ljudima.	9	2
c. Krijumčarenje ljudi.	9	2
d. Privredni kriminalitet.	11	1
e. Pranje novca.	11	1
f. Nezakonita trgovina vatrenim oružjem.	9	2
g. Krijumčarenje visoko-tarifnom robom.	10	2
h. Računarski kriminalitet.	11	1
i. Korupcija.	12	1
j. Novi pojavni oblici organizovanog kriminaliteta koji u strategijama nisu naznačeni.	9	1

U tabeli 14 dati su rezultati odgovora eksperata na četrnaesto pitanje o tome koji pojavni oblici organizovanog kriminaliteta trebaju biti naglašeni u strategijama. Na prvom mjestu sa 12 odgovora je korupcija. Od drugog do petog mjesta ravnopravno dijele Neovlaštena proizvodnja i promet opojnih droga, Privredni kriminalitet, Pranje novca, i Računarski kriminalitet sa po 11 odgovora. Na šestom mjestu je Krijumčarenje visoko-tarifnom robom sa 10 odgovora. Od sedmog do desetog mjesta ravnopravno se raspoređuju: Trgovina ljudima, Krijumčarenje ljudi, Nezakonita trgovina vatrenim oružjem i Novi pojavni oblici organizovanog kriminaliteta koji u strategijama nisu naznačeni sa po 9 odgovora.

Slika 15: Rezultati odgovora na pitanje 15: Da li u strategijama trebaju biti naznačeni i novi pojavni oblici organizovanog kriminaliteta kao što su?

U slici 15 dati su rezultati odgovora eksperata na petnaesto pitanje o tome da li u strategijama trebaju biti naznačeni i novi pojavni oblici organizovanog kriminaliteta kao što su oni navedeni. Na prvom mjestu sa 11 odgovora su Prevare kreditnim karticama. Na drugom mjestu sa 10 odgovora je kockanje putem Interneta (online sportske kladionice, online kockarnice, velike sheme pranja novca itd.). Na trećem mjestu su Prevare putem hipoteka (nepoštene procjene, nepošteni kreditori, kupovina imovine po stvarnoj vrijednosti, a osiguranje imovine po fiktivnim vrijednostima) sa 9 odgovora. Na četvrtom mjestu su Manipulacije na berzama (šeme podizanja i obaranja) na 8 odgovora. Na petom mjestu su Visokotarifni telefonski razgovori (enormno visoki telefonski računi) sa 3 odgovora.

Rezultati empirijskog istraživanja o strateškim dokumentima kao društvenom odgovoru na organizovani kriminalitet pokazuju da se može zaključiti sljedeće:

- Nema jasno izraženog većinskog stava eksperata da je, u važećoj Strategiji za borbu protiv organizovanog kriminaliteta (2014.-2016.), data potpuna i sveobuhvatna analiza i ocjena polaznog stanja organizovanog kriminaliteta i rezultatima borbe protiv organizovanog kriminaliteta.
- Preko tri četvrtine eksperata se izjasnilo da u važećoj Strategiji za borbu protiv organizovanog kriminaliteta (2014.-2016.) nisu dati sveobuhvatni rezultati provođenja prethodnih strategija.
- Nema jasno izraženog većinskog stava eksperata da je, u važećoj Strategiji za borbu protiv organizovanog kriminaliteta (2014.-2016.) data SWOT i PEST analiza.
- Preko 80% eksperata odgovorilo je pozitivno o postojanju vizije u važećoj Strategiji za borbu protiv organizovanog kriminaliteta (2014.-2016.).
- Nema jasno izraženog većinskog stava eksperata o datim strateškim ciljevima u važećoj Strategiji za borbu protiv organizovanog kriminaliteta (2014.-2016.).
- Većina eksperata (80%) se pozitivno izjasnila o zastupljenosti prioriteta u važećoj Strategiji za borbu

protiv organizovanog kriminaliteta (2014.-2016.).

- Preko 76% eksperata se pozitivno izjasnilo o datim mjerama (intervencije, radnje i aktivnosti) borbe protiv organizovanog kriminaliteta u važećoj Strategiji za borbu protiv organizovanog kriminaliteta (2014.-2016.).

- Preko 70% eksperata se pozitivno izjasnilo o datim politikama borbe protiv organizovanog kriminaliteta u važećoj Strategiji za borbu protiv organizovanog kriminaliteta (2014.-2016.).

- Preko 80% eksperata se pozitivno izjasnilo da strategije za borbu protiv organizovanog kriminaliteta koje je donio Savjet ministra BiH za period 2006.-2016. stvaraju dodatne uslove za efikasnije uključivanje BiH u regionalni, evropski i svjetski koncept borbe protiv organizovanog kriminaliteta.

- Preko 50% eksperata se pozitivno izjasnilo da strategije koje je donio Savjet ministra BiH za period 2006.-2016. godina optimalno i adekvatno regulišu suprotstavljanje organizovanom kriminalitetu.

- Preko 60% eksperata se negativno izjasnilo da se strategije koje regulišu suprotstavljanje organizovanom kriminalitetu adekvatno primjenjuju u praksi. Nažalost, kod nas je sudbina svih strateških dokumenata da se donose, a da se u praksi ne primjenjuju ili se polovično i neadekvatno primjenjuju.

- Data je polovična pozitivna/negativna opredijeljenost eksperata o tome da subjekti sistema bezbjednosti Bosne i Hercegovine imaju povjernije javnosti da efikasno provode strategije suprotstavljanja organizovanom kriminalitetu.

- Preko 60% eksperata se pozitivno izjasnilo o uticaju strategija na suprotstavljanje organizovanom kriminalitetu u BiH.

- Eksperti su se, na pitanje o opredijeljenosti za pojedine pojavne oblike u strategijama za borbu protiv organizovanog kriminaliteta opredijelili da na prvom mjestu bude korupcija. Od drugog do petog mjesta ravnopravno dijele: „Neovlaštena proizvodnja i promet opojnih droga“, „Privredni kriminalitet“, „Pranje novca“, i „Računarski kriminalitet“. Na šestom mjestu je „Krijumčarenje visoko-tarifnom robom“. Od sedmog do desetog mjesta ravnopravno se raspoređuju: „Trgovina ljudima“, „Krijumčarenje ljudi“, „Nezakonita trgovina vatrenim oružjem“ i „Novi pojavni oblici organizovanog kriminaliteta“.

- Eksperti su se, na pitanje o tome da li u strategijama trebaju biti naznačeni i novi pojavni oblici organizovanog kriminaliteta kao što su oni navedeni, opredijelili da na prvo mjesto stave „Prevare kreditnim karticama“. Na drugom mjestu je „Kockanje putem Interneta“. Na trećem mjestu su „Prevare putem hipoteka“. Na četvrtom mjestu su „Manipulacije na berzama“. Na petom mjestu su „Visokotarifni telefonski razgovori“.

Iz ovog kao i drugih dosadašnjih sličnih prijedloga vezanih za Strategiju može se posredno zaključiti da je potrebno promijeniti kompletan pristup bezbjednosnog društvenog podsistema i ostalih podsistema pri izradi ovakvih strateških dokumenata. U izradi strateških dokumenata moraju učestvovati sve institucije i subjekti bezbjednosnog sistema BiH, a Strategiju treba shvatiti kao periodično „veliko pospremanje“ i određivanje pravca daljeg kretanja za period za koji se Strategija usvaja. Takvim načinom zajedničkog rada, ne ugrožavaju se ničije nadležnosti niti autonomnost. Dobija se neophodan koncenzus svih institucija i subjekata bezbjednosnog sistema, obezbjeđuje se intenzivnija međuinstitucionalna saradnja i oslobađa i kumulativno usmjerava ogromna disperzirana energija bezbjednosnog sistema. Generalno, istraživanja su pokazala da strateški dokumenti, zakonska regulativa, te politička klima i ambijent koji se stvara u Bosni i Hercegovinu na planu suprotstavljanja organizovanom kriminalitetu, mogu biti čvrst i snažan temelj za dalju integraciju Bosne i Hercegovine. Nadamo se da će prezentovani zaključci ovog rada i navedeni prijedlozi doprinijeti jasnijem uvidu u značaj organizovanog i kontinuiranog suprotstavljanja svih subjekata sistema Bosne i Hercegovine teškim oblicima kriminaliteta, a što može poslužiti i podizanju zaštite od ovih najopasnijih oblika ugrožavanja bezbjednosti na jedan viši nivo.

LITERATURA

1. Bajagić, M. (2007). Osnovi bezbednosti. Beograd: Kriminalističko-policijska akademija.
2. Bošković, M. (2004). Organizovani kriminalitet i korupcija. Banja Luka: Visoka škola unutrašnjih poslova.
3. Černiček, I. (2006). Uvod u teoriju globalnog razmišljanja. Novi Sad: CEKOM.
4. Frascati Manual – Proposed Standard Practice for Surveys on Research Experimental Development, <http://www.oecd.org/sti/inno/frascatimanual.htm>, Pristup 22.11.2015. godine.
5. Đukić, S. (2016). Suzbijanje teških oblika kriminaliteta (posebna ovlaštenja i subjekti). Doboj: Visoka poslovno tehnička škola.
6. Kico, A. (2016). Organizovani kriminalitet kao problem bezbjednosti Bosne i Hercegovne. Doktorska disertacija. Banja Luka: NUBL, Fakultet za bezbjednost i zaštitu.
7. Mijalković, S., Keserović, D. (2010). Osnovi bezbjednosti sa sistemom bezbjednosti Bosne i Hercegovine. Banja Luka: Fakultet za bezbjednost i zaštitu Banja Luka.
8. Modly, D. (1998). Priručni kriminalistički leksikon. Sarajevo: Fakultet kriminalističkih nauka.
9. Pajević, M. (2013). Savremene obavještajne terorije. Mostar: Visoka škola „Logos centar“.
10. Sačić, Ž. (2001). Organizirani kriminal – metode suzbijanja. Zagreb.
11. Šešić, B. (1974). Opšta metodologija. Beograd: Naučna knjiga.
12. Šikman, M. (2011). Organizovani kriminalitet. Banja Luka: Fakultet za bezbjednost i zaštitu.
13. Šikman, M. (2009). Problemi različitog shvatanja pojma organizovanog kriminaliteta. *Bezbjednost, policija, građani*, 1/09.
14. Škulić, M. (2003). Organizovani kriminalitet – pojam i krivično procesni aspekti. Beograd: Dosije.
15. Termiz, Dž. (2014). Specifičnosti metodologije istraživanja u bezbjednosnoj djelatnosti. Sarajevo: Fakultet političkih nauka Sarajevo.
16. Tanjga, R., Tanjga, M. (2013). Metodologija naučno-istraživačkog rada. Banja Luka: ISA - elektronsko izdanje.
17. Vejnović, D., Šikman, M. (2007). Defendologija - društveni aspekt bezbjednosti moderne države. Banja Luka: Visoka škola unutrašnjih poslova.
18. Zelenika, R. (2000). Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela. Rijeka: Ekonomski fakultet u Rijeci.